

JOAQUIM ALIER I GÓMEZ (1907-1968), METGE I PSIQUIATRE CATALÀ

*SIMÓN-TOR, Josep M^a; SIMÓN-CASTELLVÍ, Guillermo;
SIMÓN-CASTELLVÍ, Sara Isabel; SIMÓN-CASTELLVÍ, Cristina*

RESUM: Esboç biogràfic de Joaquim ALIER (1907-1968), psiquiatra català i tinent metge del exèrcit republicà. Passà a l'exili (Veneçuela, Indonèsia i Nova York). Es reincorporà a l'Institut Psicotècnic de Catalunya (1954) i acabà de director a l' "Institut Pere Mata" de Reus.

Paraules Clau. Psiquiatra. Joaquim Alier (1907-1968). Institut Pere Mata de Reus. Exili.

RESUMEN: Esbozo biográfico de Joaquín ALIER (1907-1968), psiquiatra catalán y teniente médico del ejército republicano. Pasó al exilio (Venezuela, Indonesia y Nueva York). Se reincorporó al Instituto Psicotécnico de Cataluña (1954) y terminó de director del "Instituto Pere Mata" de Reus.

Palabras Clave. Psiquiatra. Joaquín Alier (1907-1968). Instituto "Pere Mata" de Reus. Exilio.

Joaquim ALIER i GÓMEZ, va néixer a Barcelona, el 20 de juliol de 1907, tercer i últim fill de Joan Baptista Alier i Vives, funcionari de duanes (1869-1956), i de la seva esposa, Sara Gómez Campdurà (1870-1939). Va estudiar al col·legi dels PP. Escolapis del carrer de Diputació de Barcelona i després va emprendre la carrera de Medicina. Deixeble i col·laborador del Dr. Emili Mira els últims anys de la carrera, es va orientar cap a la psiquiatria i la neurologia.

Els seus professors a la Facultat de Medicina de Barcelona van ésser els següents professors: Dr. Antoni Riera Villaret (Tècnica Anatòmica); Dr. Agustí Pedro-Pons (Patologia i Clínica Mèdica); Dr. Francesc Ferrer i Solervicens (Clínica Mèdica); Dr. Angel Ferrer i Cajigal (Clínica Mèdica III); Dr. Eusebio Oliver Aznar (Patologia General); Dr. Antonio Morales i Llorens (Patologia Quirúrgica I); Dr. Joaquim Trias i Pujol (Patologia i Clínica Quirúrgica II); Dr. Josep Bartrina i Thomas (Quirúrgica III); Dr. Manuel Saforcada i Ademà (Medicina Legal); Dr. Angel Ferrer i Cajigal (Anatomia Patològica); Dr. August Pi i Sunyer (Fisiologia); Dr. Mariano Soria Escudero (Oftalmologia); Dr. Mateo Bonafonte i Nogués (Ginecologia); Dr. Pere Nubiola i Espinós (Obstetricia); Dr. Antonio Martínez Vargas (Pediatria); Dr. Manuel Serés i Ibars (Anatomia II); Dr. Jesús Bellido Golferichs (Farmacologia); Dr. Antonio Salvat i Navarro (Microbiologia i Higiene); Dr. Ferran Casadesús i Castells (Otorrinolaringologia); Dr. Jaime Peyrí Rocamora (Dermatologia).

Llicenciat el 1931, va ser *cap de servei d'Antropometria de l'Institut Psicotècnic* de Barcelona i va treballar també a l'Hospital Psiquiàtric de Sant Andreu, on va conèixer la que seria la seva esposa, Maria Teresa Aixalà Farreras (1918-1993).

La guerra civil el va fer incorporar a l'exèrcit republicà com a *tinient metge* del cos de tren hospital n° 9, a *Martinet-Bellver* (Cerdanya). El 5 de novembre de 1938

es va casar a Martinet amb Maria Teresa. El viatge de nuvis el van fer anant a Barcelona amb una ambulància i portant un xai, que els hi van rostir a l'Hotel Continental de Barcelona (Rambla Canaletes, 10), això sí sota la condició de que se'l repartirien amb els cuiners donada l'escassetat d'aliments de la època. Van passar la resta de la guerra a Martinet, des d'on el 9 de febrer de 1939, hores abans de ésser ocupat per les tropes franquistes, van passar la frontera amb la resta del servei mèdic i a través de Perpinyà van poder trobar refugi a Blois (cap. del departament francès de Loir-et-Cher)*¹.

El Dr. Alier, sempre atent a la situació europea del moment, va veure venir el conflicte mundial imminent, i després d'un intent d'anar a treballar com a metge a Anglaterra, que va fracassar per una confusió de cognoms (Maria Teresa constava amb el cognom de soltera, i no va ser identificada com a esposa del Dr. Alier) va triar com a altra opció *exiliar-se a Veneçuela*, a bord del vaixell "Simon Bolívar", arribant a La Guaira el 30 d'abril de 1939. Amb l'ajut d'altres catalans que els havien precedit, el Dr. Alier va obtenir aviat el càrrec de metge del Ministerio de Sanidad veneçolà per la *regió de Barlovento*, càrrec que implicava servituds increïbles, com la visita de l'extensíssima regió poble per poble, a lloms d'una mula, i amb l'accés a molt pocs recursos mèdics i un reduïdíssim instrumental. Com ell mateix va explicar en les seves memòries titulades *Barlovento* (inèdites), la població de la zona només veia el metge quan ell passava per allí amb la seva mula.

Després d'un any d'aquest exercici de la seva professió mèdica una plaga de formigues alades el va fer fugir i mirar d'aconseguir una altra destinació. Fou tot seguit nomenat *metge-director de la colònia sanitària infantil de Los Teques* (Estado de Miranda) i de Maiquetía (Districte Federal), i el matrimoni es va poder establir a la Villa Herminia de Los Teques, on el 28 de juliol de 1941 *va néixer el primer fill, Roger*.

El 1944 va ser promocionat al càrrec de *professor del "Instituto Pedagógico de Caracas"*, mentre Maria Teresa exercia de traductora a/de l'anglès i el francès per al Ministerio de Cultura.

Molt insatisfet de les condicions de vida i de treball de Veneçuela, Joaquim Alier va decidir abandonar el país així que es va signar la pau a Europa (8 de maig de 1945) i a través de Curaçao, Aruba i Miami (en avió) i d'aquí, en tren, van arribar a Nova York (1 de juny de 1945), on va establir contacte amb els representants del govern neerlandès per optar a una plaça de metge de les aleshores colònies holandeses de les anomenades Índies Orientals. Però el territori estava somogut pels intents d'independència dels indonèsics, i fou destinat al territori més tranquil: a *Hollàndia*, la capital oficial de l'illa de Nova Guinea holandesa. Amb aquest motiu el Dr. Alier, seguit per la muller i el fill, va passar primer cap a Brisbane (Austràlia), després a Borneo i finalment a Hollàndia, on es va establir i li fou cedida una casa prefabricada i construïda sobre estaques (per protegir-se d'alguns animals) que havia abandonat l'exèrcit nord-americà poc després d'acabades les

¹ Durant la II Guerra Mundial bona part de Blois fou destruïda (juny 1940).

hostilitats amb els japonesos, i que tenia avenços tècnics aleshores inimaginables a la Barcelona empobrida de la postguerra.

L'illa de Nova Guinea era dividida en dues parts: *Papuàsia Occidental*, pertanyent als Països Baixos (Nova Guinea Holandesa), actualment província d'Indonèsia, i la *Papuàsia Oriental* (Nova Guinea Australiana), ara estat independent amb el nom *Papuàsia-Nova Guinea*. La capital de la Nova Guinea Holandesa era *Hollàndia*, que després ha portat diferents noms: *Kotabaru*, *Sukarnopura* i, actualment, *Jayapura*.

A Hollàndia el Dr. Alíer va dirigir (però era l'únic metge, amb dues infermeres holandeses) l'*Hospital d'Hollàndia*, on va estar destinat dos anys i mig. A Hollàndia va néixer el segon i darrer fill del matrimoni, Carles, únic espanyol nascut en aquells anys en aquelles terres.

Després de trenta mesos de serveis, va ser promogut com a metge de l'*Hospital Tjilendek, de Bogor* (aleshores encara holandès i amb el nom de Buitenzorg = "Sans-Souci"), a l'illa de Java, i li foren concedits sis mesos de vacances, ocasió que va servir per tornar a Barcelona amb la família (els nens encara no hi havien estat mai), en un viatge paradisiac que va començar a l'aleshores encara Batàvia, passant per Singapur, l'estret de Malacca (un dels més llargs del món i que fa de separació entre la península de Malacca i l'illa de Sumatra), l'illa de Ceilan (ara Sri Lanka), enfocant l'oceà Índic i ascendint pel Canal de Suez, fins a la Mediterrània, vorejant les costes italiana i espanyola, l'estret de Gibraltar i la costa atlàntica per anar a parar finalment a Rotterdam (el vaixell, el "Willem Ruys", de la K.I.M. no feia escala més que a Anglaterra). En arribar a Amsterdam, el Dr. Alíer va haver de fer tràmits amb el govern neerlandès, que li havia renovat el contracte, i després amb ferrocarril, *van arribar a Barcelona el 7 de desembre de 1948*.

Va ser ocasió del retrobament amb metges de l'època de la seva carrera, entre els quals un altre professor seu, el *Dr. Carles Soler Dopff*, i uns companys d'estudis, el *Dr. Àngel Rivas* i, un any més jove, el *Dr. Moisès Broggi*, amb el qual sempre va servir una estreta amistat.

El 30 d'abril de 1949 va iniciar el viatge de retorn a Indonèsia, amb la mateixa ruta, i en el mateix "Willem Ruys", partint de Rotterdam i fent el mateix recorregut, fins a desembarcar a Djakarta i després de treballar encara algunes setmanes a Bogor fou nomenat *sots-director de l'Hospital Neuropsiquiàtric "Grogol"*, als afores de Djakarta (1949-1951), on es va establir amb la família.

Djakarta, antiga Batàvia, ja era i és la capital d'Indonèsia, a l'illa de Java (Djawa).

La vida activa de la capital el va animar a obrir una consulta mèdica a la mateixa Djakarta (carrer Tjikini Raia, 95) on va tenir una clientela notable. Arran de la independència d'Indonèsia (1.1.1950), li fou renovat el contracte, ara per al govern indonesi, i Maria Teresa, que havia adquirit, com ell, el domini de la llengua malaia, va ser sòcia prominent del "Club de la Dona", on va coincidir amb l'aleshores esposa del president indonesi Sukarno (1901-1970), que va convidar al palau presidencial el matrimoni Alíer en més d'una ocasió.

Durant tots aquests anys el Dr. Alier es va anar especialitzant en *malalties tropicals* que havia anat observant ja en els anys de Nova Guinea, i havia reunit informacions importants, fotografies de malalts, etc. que comptava amb publicar algun dia. Però la situació política i econòmica d'Indonèsia va començar a empitjorar (devaluacions de la *rúpia* de l'ordre de 50 i del 66% el mateix any) i malgrat la seva simpatia per Indonèsia, el Dr. Alier i la seva esposa van decidir tornar a Barcelona en vaixell, agafant al port de Djakarta (Tandjong Priok) el vaixell italià de la Flotta Lauro "Roma", que salvant petites diferències va repetir la ruta del 1948-49, amb la diferència de desembarcar la família Alier a Marsella, amb un equipatge format per 25 immenses caixes que es van haver d'enviar per ferrocarril a Barcelona: la família tornava pel seu costat, *arribant a la ciutat el 23 de novembre de 1951*.

La inquietud professional i científica del Dr. Alier el va empènyer a tornar als EUA i el febrer de 1952, en un accidentat viatge marítim que va faltar poc per que fos fatal, van anar el Dr. Alier, la seva esposa i el fill Carles a viure a Nova York, deixant Roger a Barcelona per iniciar el batxillerat. Aviat (del 1952 al 1954), Dr. Alier va ser *psiquiatre resident del Creedmoor State Hospital de Nova York, professor de la New School for Social Research, metge consultor del Tribunal de Conflictes Domèstics* i el darrer any també *professor de la New York Private University*. Mentrestant Maria Teresa Aixalà va treballar per a la Shirley Hector Literary Agency i Carles va ser escolaritzat en anglès.

Però el descontentament amb la forma de vida nord-americana i les enormes distàncies dels llocs de treball, que limitaven la vida familiar de manera greu, van ser la causa de que el matrimoni decidís tornar a Barcelona, on van arribar a les acaballes del 1954.

Deia, recordant l'estada de Federico García Lorca al EUA, que a Nova York va sofrir més solitud que amb els papús de Nova Guinea, on feu bona amistat amb el bruixot del poble, a qui insinistrà en algunes pràctiques de guarició.

A Barcelona el Dr. Alier es va reincorporar a l'*Institut Psicotècnic de Barcelona*, va obrir consulta mèdica privada al carrer Muntaner, 252 (abril de 1955) i el 1961 va ser nomenat *director de l'Institut Pere Mata de Reus*.

Va fundar l'*Institut Psicotècnic de Reus*, va assistir a diversos congressos mèdics (Atenes, 1955; Amsterdam, 1960) i va col·laborar amb el Dr. Pere Puig Muset en diversos treballs alguns referents a les operacions de cirurgia ocular, i va publicar diversos articles sobre medicina tropical.

Publicà poc, esperant poder acumular informació sobre medicina tropical per fer-ne un llibre. També volia publicar un llibre de psicologia.

Un excés d'activitats i l'hàbit invencible de fumar van segar la seva trajectòria vital encara en plena creativitat i *va morir sobtadament* (embòlia cerebral?) en el seu despatx, llegint una revista, *a Reus* (Baix Camp), el 10 de novembre de 1968, després de justos trenta anys de matrimoni. La seva vídua el va sobreviure fins el 1993.

EL FILL ROGER DE JOAQUIM ALIER

Joaquim Alier Gómez va tenir dos fills. El segon, Carles, morir jove a Barcelona. Roger, el primogènit, nascut com s'ha dit abans a Veneçuela el 1941, va estudiar, per satisfer la il·lusió del seu pare, tres cursos a la Facultat de Medicina de Barcelona. Com sigui que no era la seva vocació, deixà la carrera de medicina per passar a estudiar Filosofia i Lletres.

Roger Alier és va llicenciar finalment en Història moderna (1970). Sostingué, el 1979, la tesi doctoral "*Els orígens de l'òpera a Barcelona*", amb la que va obtenir la menció *cum laude* i el Premi Extraordinari de Doctorat, la qual tesi va ser publicada per la Societat Catalana de Musicologia (IEC), el 1990. És professor de la Universitat de Barcelona des de 1970, i *professor titular de Història de la Música i Història de l'Òpera* des de 1987; també imparteix anualment un curs d'òpera a la Universitat Autònoma de Madrid (a partir de 1993).

És crític musical del diari *La Vanguardia*, i va ser director de la secció de música universal de la *Gran Enciclopèdia Catalana* (1971-1977) i membre fundador de la revista *Òpera actual*, on també publica les seves crítiques. Ha escrit diversos llibres sobre el Gran Teatre del Liceu de Barcelona, així com traduccions i comentaris sobre nombrosos textos operístics. És, a més, conferenciant i assessor musical de diverses entitats, entre elles "Fra Diavolo", de Barcelona.

Ultra, ésser una autoritat en el món de l'òpera i la música clàssica, Roger Alier es considerat per tothom com un gran i genial divulgador de l'òpera. Ha publicat, entre altres llibres, "*¿Qué es esto de la ópera?*", "*Guia universal de la ópera* (3 vol)", "*Historia de la ópera*", "*Sotto voce*" i l'obra enciclopèdica "*La zarzuela*".

Agraïment. Agraïm profundament al Dr. Roger Alier la seva ajuda i col.laboració en la redacció d'aquesta comunicació.

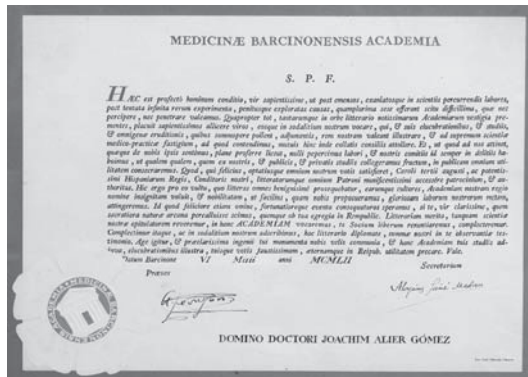
PUIG-MUSET P. i ALIER J.: *Some biochemical nexa between Psyche and cancer metabolism. First Meeting of the International Psychosomatic Cancer Research Assoc. Amsterdam, 1960.*

Dr. Joaquim Alier Gómez (1907-1968)

Dr. Joaquim Alier amb la seva esposa, M.Teresa Aixalà.

Títol d'Acadèmic corresponent de la R.A.M. de Barcelona

Títol de metge especialista en neurología